

Tyranie hodnot (a hony na
čarodějnice)

Written by Václav Bělohradský

Friday, 27 October 2006

Uprostřed Václavského náměstí visela dlouho reklama firmy Adidas. Byla na ní velká fotografie boxera Muhammada Aliho v bojovné póze a pod tím nápis: *Nemožné je jen silné slovo, které kolem sebe rozhazují malí lidé ... Nemožné není fakt, je to postoj. Nemožné neexistuje.*

Za nejcitovanější sociologický text dvacátého století byla vyhlášena studie *Anomie a sociální struktura* amerického sociologa Roberta K. Mertona. Popisuje v ní tyranii hodnot, ovládající nejmodernější společnost na Zemi – americkou. Být Američanem znamená mít velké cíle a zápasit neúnavně o jejich uskutečnění. Cíle jsou ale jen jedním pólem každé sociální struktury, druhým pólem jsou cesty, kterými lidé směřují k těm cílům jít – normy. Merton ukázal, že americký způsob života vyznačuje tragická nerovnováha mezi cíli, pro které stojí za to žít – hodnotami, a způsoby, jimiž je dovoleno těch hodnot dosáhnout. Označil ji slovem anomie, které přejal od francouzského sociologa Emila Durkheima. V průmyslových velkoměstech, v těch chrámech modernosti, se káže přísná etika velkých cílů: Jdi dál, usiluj houževnatěji, dosáhni všeho! Jakými cestami jdeš za svým cílem, je vedlejší starost, hlavně k němu dojdi! „Kulturní manifest (americké společnosti) je jasný: člověk nesmí házet flintu do žita, musí se stále snažit, nesmí slevovat ze svých cílů, protože ne zedar, ale malý cíl je zločinem,“ píše Merton.

Od první světové války je obecným pozadím moderní společnosti přesvědčení, že smysl není než velký cíl, jehož uskutečnění je záležitostí síly a rozhodnosti – všeho lze dosáhnout, stačí jen vůle a síla. Takovým cílem bylo i budování komunistické či nacistické říše, dnes jím je americký zápas o mocenský monopol nad světem a vtahování všech historických světů do univerzální říše ekonomického růstu. Moderní lidé jsou tyranizováni velkými cíli, kterým říkáme hodnoty. Když ta tyranie ovládne stát a promění jej v nástroj nesmlouvavé obrany nejvyšších hodnot, když političtí vládců začnou odvozovat legitimitu své moci z velikosti cílů, začnou se chovat jako modelový čtenář reklamy na adidasky – protože „naše cíle nám dal bůh“, považují za etické jít za nimi všemi cestami. Nemožné nesmí existovat, o nemožném mluví jen líní lidé nebo sabotéři a nepřátelé „našich hodnot“.